

Asia: VN/18359/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi kaivostoiminnasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuntopyyntö 28.06.2024, VN/18359/2023

Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi kaivostoiminnasta

Esitys liittyy 1.6.2023 voimaantulleeseen kaivoslain (621/2011) uudistukseen, jonka lähtökohtana oli ympäristönsuojelun tason parantaminen, kaivosten toimintaedellytysten varmistaminen sekä paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen. Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja lausuntonaan tuo esille seuraavaa.

1 § Ilmoitus etsintätyöhön liittyvästä näytteenotosta

Asetuksen 1 §:ään kirjattava, kiinteistönomistajalle ja haltijalle sekä etsintäalueen paliskunnalle tehtävä kirjallinen ilmoitusmenettely kaksi viikkoa ennen näytteenoton aloittamista on tärkeä ja kannatettava. Momentin mukaan ilmoitusvelvollisuus ei kuitenkaan koskisi sellaisia toimenpiteitä, joita on jokamiehenoikeuksien (nykyinen muoto: jokaisenoikeuksien) mukaan pidettävä sallittuna tai joista aiheutuu enintään vähäisiä harmittomia jälkiä.

Luonnonsuojeluliiton mielestä ilmoitusmenettelyn olisi tärkeää koskea kaikkea malminetsintään liittyvää näytteenottoa ja etsintämenetelmiä, myös niitä, joiden tulkitaan olevan sallittuja jokaisenoikeuksien mukaan. Ennakkoon ei voida aina varmistua siitä, että maastossa liikkuminen ja etsinnän toimenpiteet eivät aiheuttaisi kuin enintään vähäisiä harmittomia jälkiä. Joissain tilanteissa voi myös olla vaikeaa etukäteen arvioida sitä, voisivatko maastossa liikkuminen ja etsintätoimet aiheuttaa esimerkiksi luonnonsuojelulaissa kiellettyä haittaa tai muuta seurausta, joka olisi

vältettävissä ilmoitusmenettelyn avulla. Siksi näytteenotosta tulisi ilmoittaa myös myös alueen toimivaltaisille jätelain, ympäristönsuojelulain ja luonnonsuojelulain valvontaviranomaisille.

Rinnastus jokaisenoikeuksiin saattaa malminetsinnän kohdalla olla kyseenlaista silloin, kun etsintään mitä ilmeisimmin voi kuulua myös kiviäytteiden keräämistä. Jokaisenoikeuksin saa kerätä pieniä määriä kiviä luonnosta silloin, kun niiden arvo ei ylitä 20 euroa. Etsintätyötä tekevän malminetsijän voi olla ennakolta mahdotonta tietää tai arvioida kerättävien kiviäytteiden määrää ja arvoa. Kohtuullista ja kaivoslain tavoitteiden mukaista malminetsinnän ja kaivostoiminnan paikallisen hyväksyttävyyden kannalta olisi, että kaikesta malminetsintätoiminnasta ilmoitettaisiin aina ennakkoon ja toiminta perustuisi avoimeen informatiivisuuteen.

2 § Malminetsintäalueella tapahtuvista maastotöistä, kiinteistön omistajan suostumuksella tapahtuvasta malminetsinnästä ja rakennelmista ilmoittaminen

Pykäläesityksen mukaan momenteissa 1 ja 2 tarkoitetut ilmoitukset olisi tehtävä viimeistään kaksi viikkoa ennen maastotöiden aloittamista. Luonnonsuojeluliitto ehdottaa, että ilmoitukset 2 § mukaisista asioista tehtäisiin viimeistään kuukautta ennen maastotöiden aloittamista. Kun kyse voi olla esimerkiksi maastoon väliaikaisesti tehtävistä rakennelmista, kuukautta ennen maastotöitä jätettävää ilmoitusta on pidettävä kohtuullisena, jotta kiinteistönomistaja, oikeudenhaltija tai muu asianosainen (saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous, paliskunta) voi tarvittaessa varautua maastossa tehtävien toimenpiteiden ja rakennelmien mahdollisiin vaikutuksiin ja niiden huomioimiseen omissa toiminnassaan.

Ensimmäisen momentin kohta 5 olisi syytä kuulua seuraavasti: "arvio maastotöiden vaikutuksista luontoon ja ympäristöön sekä keinoista haitallisten ympäristövaikutusten lieventämiseksi"

Kohtaan tulee lisätä myös suunnitelmat kairausvesien keräämisestä.

Pykälän sisältämien asioiden ohella ilmoitukseen tulisi liittää tieto maastossa suoritettavien toimien tai rakennelmien aiheuttamien jälkien ennallistamistöistä ja niiden toteutustavasta.

Ilmoitukseen liitettävään karttaan olisi syytä maastotöiden alueen ja väliaikaisen rakennelman sijainnin lisäksi merkitä myös maastossa käytettävien ajoneuvojen ja koneiden kulkureitti.

4 § Selvitys malminetsintäalueen tutkimustöistä ja -tuloksista

Pykälään tulisi kirjata, että selvitys tutkimustöistä ja -tuloksista tulisi toimittaa myös alueen toimivaltaisille jätelain, ympäristönsuojelulain ja luonnonsuojelulain valvontaviranomaisille.

Pykälään 4 lisättävät uudet momentit 2 ja 3 vuosittain yleisölle järjestettävästä avoimesta tilaisuudesta, sekä siellä annettavasta selvityksestä koskien suoritettuja tutkimustöitä ja tuloksia on erittäin kannatettava ja parantaa asianosaisten asemaa elinympäristössään ja/tai toiminta-alueellaan tapahtuvan malminetsinnän ja sen mahdollisten vaikutusten seurantaan. Nykyisin malminetsintäalueen ja sen sijaintikunnan asukkaat ja muut asianosaiset eivät aina ole pyydettyäkään saaneet malminetsinnästä vastaavalta toiminnanharjoittajalta ajantasaista tietoa tutkimustöistä ja niiden tuloksista.

Väärinkäsitysten välttämiseksi selvintä olisi kirjoittaa auki, että yleisölle avoimesta tilaisuudesta on ilmoitettava: "malminetsintäalueen kiinteistöjen ja naapurikiinteistön omistajille ja muille oikeuden haltijoille. Tilaisuudesta on lisäksi ilmoitettava malminetsintäalueen kunnille ja kuntalaisille, ELY-keskukselle, aluehallintovirastolle ja muille asian kannalta merkittävillä viranomaisilla sekä ympäristöjärjestöille, saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskäräjille, koltta-alueella kolttien kyläkokoukselle sekä poronhoitoalueella asianomaisille paliskunnille sekä luvanhaltijan verkkosivuilla."

Tilaisuudesta olisi pykälän kolmanteen momenttiin kirjattu tavoite huomioiden asiallista ilmoittaa kuukautta ennen, eikä vain kahta viikkoa ennen. Näin pyrittäisiin varmistamaan osallistuvilla tahoilla riittävä aika tilaisuuteen osallistumiseen.

5 § Malminetsinnän jälkitoimenpiteistä ilmoittaminen

Luonnonsuojeluliitto ehdottaa pykälään kirjattavaksi, että malminetsinnän jälkitoimenpiteistä tehtävä ilmoitus tulisi toimittaa myös alueen toimivaltaisille jätelain, ympäristönsuojelulain ja luonnonsuojelulain valvontaviranomaisille.

6 § Malminetsintäluvan tutkimustyöselostus ja tutkimukseen liittyvä tietoaineisto

Luonnonsuojeluliitto ehdottaa pykälään kirjattavaksi, että tutkimustyöselostuksessa tulisi raportoida myös tehdyistä ympäristöön vaikuttavista töistä ja mahdollisista malminetsinnän aikana ympäristön tilassa havaituista muutoksista tai ympäristövahingoista. Koko selostus pitäisi toimittaa myös alueen toimivaltaisille jätelain, ympäristönsuojelulain ja luonnonsuojelulain valvontaviranomaisille.

7 § Kullanhuuhdonta-alueen maastotöistä ilmoittaminen

Pykälän momentin kohta 6) tulisi kirjoittaa muotoon: "arvio maastotöiden vaikutuksista luontoon ja ympäristöön sekä keinoista haitallisten ympäristövaikutusten lieventämiseksi".

Ilmoitukseen liitettävään karttaan olisi syytä maastotöiden alueen lisäksi merkitä myös maastossa käytettävien ajoneuvojen ja koneiden kulkureitti.

Myös kaivannaisjätteiden määrä ja laatu tulee ilmoittaa.

9 § Kullanhuuhtojen vuosittain antama selvitys

Pykälän momentin kohta 6) tulisi kirjata: "tehdyt maisemointi- ja jätehuoltotoimenpiteet sekä haitallisten ympäristövaikutusten lieventämisen toimenpiteet".

Pykälään tulisi lisäksi kirjata, että selvitys tulisi toimittaa myös alueen toimivaltaisille jätelain, ympäristönsuojelulain ja luonnonsuojelulain valvontaviranomaisille.

10 § Kullanhuuhdonta koskeva vuosittainen yleisölle avoin tilaisuus

Uusi pykälä avoimesta yleisötilaisuudesta on erittäin kannatettava. Väärinkäsitysten välttämiseksi selvintä olisi kirjoittaa auki, että "Tilaisuudesta on lisäksi ilmoitettava alueen kunnille ja kuntalaisille, ELY-keskukselle, aluehallintovirastolle ja muille asian kannalta merkittävälle viranomaisille sekä ympäristöjärjestöille, saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskäräjille, koltta-alueella kolttien kyläkokoukselle sekä poronhoitoalueella asianomaisille paliskunnille sekä kaivosviranomaisen verkkosivuilla.

Tilaisuudesta olisi pykälän viimeiseen momenttiin kirjattu tavoite huomioiden asiallista ilmoittaa kuukautta ennen, eikä vain kahta viikkoa ennen. Näin pyrittäisiin varmistamaan osallistuville tahoille riittävä aika tilaisuuteen osallistumiseen.

11 § Kullanhuuhdonta-alueen kunnostaminen, siistiminen ja maisemointi.

Pykälä on uusi, ja erittäin kannatettava.

12 § Kullanhuuhtojen ilmoitus jälkitoimenpiteiden loppuunsaattamisesta

Pykälään tulisi kirjata, että ilmoitus toimitetaan myös alueen toimivaltaisille jätelain, ympäristönsuojelulain ja luonnonsuojelulain valvontaviranomaisille.

13 § Vuosittainen selvitys kaivoksen toiminnasta

Kaivosluvan haltijan kaivoslain 18 §:n 2 momentin mukaisessa selvityksessä tulisi pykäläesitykseen kirjatun lisäksi ilmoittaa myös:

rikastuksessa käytettyjen kemikaalien laatu ja määrä

käytetyn veden ja vesipäästöjen sekä käytetyn energian määrä

14 § Kaivosluvan haltijan järjestämä yleisölle avoin tilaisuus

Uusi pykälä avoimesta yleisötilaisuudesta on erittäin kannatettava. Väärinkäsitysten välttämiseksi selvintä olisi kirjoittaa auki, että "...tilaisuudesta on lisäksi ilmoitettava alueen kunnille ja kuntalaisille, ELY-keskukselle, aluehallintovirastolle ja muille asian kannalta merkittävälle viranomaisille sekä ympäristöjärjestöille, saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskäräjille, koltta-alueella kolttien kyläkokoukselle sekä poronhoitoalueella asianomaisille paliskunnille sekä luvanhaltijan verkkosivuilla.

Tilaisuudesta olisi pykälän viimeiseen momenttiin kirjattu tavoite huomioiden asiallista ilmoittaa kuukautta ennen, eikä vain kahta viikkoa ennen. Näin pyrittäisiin varmistamaan osallistuville tahoille riittävä aika tilaisuuteen osallistumiseen.

15 § Jälkitoimenpiteet kaivosalueen ja kaivoksen apualueen saattamiseksi yleisen turvallisuuden edellyttämään kuntoon

Pykälän viimeisen momentin tulisi kuulua: "Sen lisäksi, mitä pykälän 1—3 momenteissa säädetään, tulee kaivostoiminnan harjoittajan huolehtia muista yleisen turvallisuuden ja ympäristönsuojelun edellyttämistä toimista alueella."

17 § Malminetsintälupahakemus

Momentin kohdaksi 8) tulisi kirjata: "tutkimussuunnitelman toteutumiseen liittyvät tiedot suojelun kannalta merkittävistä luonto- ja kulttuuriarvoista malminetsintäalueella sekä keinoista haitallisten ympäristövaikutusten lieventämiseksi".

Luontotiedot on hankittava kattavasti. Laji.fi on hyvä alku, mutta sen lisäksi tulee varmistaa ELY-keskukselta onko alueella sensitiivistä lajitietoa.

19 § Malminetsintälupahakemuksen liitteet

Momentin kohtaan 1) tulisi kirjata lisäys: "yleispiirteinen kartta, joka osoittaa hakemuksen kohteena olevan alueen sijainnin sekä ajoneuvojen ja koneiden kulkureitit"

22 § Kaivoslupahakemus

Kaivoslupahakemuksen tai sen liitteiden tulisi sisältää jätealueen vesitasemitoituksen laskelma, kuten esimerkiksi USA:n EPA vaatii kaikista jätealueista.

Lisäksi kohdan 14) selvitystä luonnon monimuotoisuuden huomiomisesta hankkeen suunnittelussa pitää avata enemmän (mm. uhanalaiset lajit ja luontotyyppit).

26 § Lupapäätöksen liitekartan sisältö

Pykälän momenttiin omaksi kohdaksi (esim kohdaksi 12) tulee lisätä: Kaikenlaisten kaivosjätteiden alueet .

27 § Kaivosaluelunastuslupaa koskeva hakemus

Pykälän 2 momentin mukaan kaivoshankkeen yleisen tarpeen vaatimuksen arvioimiseksi hakemukseen tulisi selvittää alue- ja paikallistaloudelliset vaikutukset, työllisyysvaikutukset sekä yhteiskunnan raaka-ainehuoltoon liittyvät seikat. Viimeksi mainittuja voisivat olla muun muassa Suomessa olevien jatkojalostuslaitosten raaka-aineiden tarpeet.

Yleisten tarpeiden ohella hakemuksen tulisi sisältää yleisten etujen (mm. yleinen ympäristöetu, ihmisten perusoikeus puhtaaseen ja turvalliseen elinympäristöön) intressivertailuun tarvittavaa tietoa. Hakemuksessa täytyy siis myös selvittää, onko lunastuksesta yleiselle edulle tuleva hyöty suurempi kuin siitä yleiselle edulle ja yksityiselle edulle seuraava haitta.

35 § Lupahakemuksesta kuuluttaminen

Kuulemisaineistossa on oltava esillä mahdollinen Natura-arviointi ja siitä annetut viranomaislausunnot.

Lopuksi Luonnonsuojeluliitto korostaa, että asetuksen valmistelussa tulee erityisesti ottaa huomioon korkeimman hallinto-oikeuden kaivosjäteasioita koskevien viimeaikaisten ratkaisujen korostamat seikat.

Halmeenpää Hanna
Suomen luonnonsuojeluliitto ry